

M A G Y A R K U R I R.

Indült Bécsből, Pénteken, Mártzius' 16-dikán, 1827.

Portugallia.

A' Londoni Kurírban Febr. 27-dikén illy nevezetes megjegyzések jöttek-ki, melyek ugyan azon hónapnak első napjain a' Lisbonai közönség' kezében forogván nagy figyelemmel olvastattak: — „

„A' Portugalliai Országlószék már most voltaképpen meghatározta, hogy a' maga armádájának fő vezérlését nem bízza Lord Beresfordra, ki az utóbbi Frantzia háború alatt és azután, míg Portugalliában tartózkodott, maga ellen minden részeket felboszszantott. Generálisok, Stábtisztek, 's általjában az egész Portugallus katonaság protestál az ő fő vezérré való neveztetése ellen. Marqui Valensza, ki a' Hadi Ministernek, Saldanhának régtől fogva való betegsége miatt, bizonytalan időre ezen Ministerségre kineveztetett, kinyilatkoztatta a' Ministeri Tanácsban, mikor a' Lord Beresford' kineveztetése kérdésben forgott, hogy ő, mivel a' Portugalliai katonaságnak és nemzetnek gondolkodását Beresfordra nézve jól esméri, soha az ő kineveztetéséről szólló Diplomának a' maga nevét alája irni nem fogja; annyival is inkább, hogy a' Gróf Villa-Flor és Marqui Angéja vezérlések alatt lévő armádáknak legjobb tisztjeik eltökéltették magokban, hogy azonnal kilépjenek a' szolgálatból, mihent Beresford fő vezérré fog neveztetni. Más Anglus fő vezérnek, így szollnak ezen tiszttek, akár Clinton, akár pedig idővel más akár ki legyen az, kire az armádá-

nak fő kormányozása bízattatni fog, telyes készséggel engedelmeskedni fognak; csak Beresfordnak nem. Chinton ellenben mindenek nagyon betsülik. Most általjában jobban is kezdik betsülni Portugalliában az Anglus armádát, mint eleintén betsülték. Brook az armáda' fő Kvártélymestere és Oberstlieutenánt Warré, kinyilatkoztatták, hogy az armádához a' Hadiministertől fogva minden Tisztikarok nagy megkülömböztetéssel viseltetnek, kik a' néphez is olly parantsolatokat intéztek közönséges Hirdetéseikben, hogy a' Britannus sergeket mindenek mint rokonaikat úgy lássák! —

„A' hadakozást illető kérdésnek már most kevés napok alatt meg kell határoztatni; az Insurgensek vissza nyomattattak Spanyol országba; megválnak, hogy kivetkeztetik őket végezetre már most a' Spanyolok a' fegyverből; így fenn fog állani a' Spanyolokkal a' békesség: vagy ellenben most is segedelmet fognak ott találni; így osztán lehetetlen elkerülni a' hadakozást, és igasságosan.“

Ugyan a' Londoni Kurír közli Mártz. 2-dikán Lisbonából Febr. 21 dikéről a' következő levelet: — „

„Marqui Chavesz ismét bényomula Tra-los-Montes tartományába. Mostanában, Generális Telles-Jordával együtt, kinek nints több 300 régularis és 1000 Guerilla katonájánál, Chavesz városában vagynak megszállva. —

„Beszéllek, hogy az Anglus fő Vezér Clinton proklamátziót intézett az Insur-

gensekhez, melyben azzal fenyegetődzik, hogy egészen semmivé teszi őket, ha folytatni fogják az ellentállást.

„Mi itt Lisbonában néhány napok óta nagy félelemben vagyunk, melyre valami levezésnek felfedeztetése szolgáltatott alkalmatosságot, mellyet Chaveszel, sok Lisbonai és az Ország' belső részein lakó emberek, rég-olta folytattak. A' levelezés úgy fedeztetett-fel, hogy a' Vice-Gróf Montalegre' bagázsiai elfogattatván, a' Constitúziós Generálishoz Stubbs-hoz vitettek, 's a' levelek is ezen bagázsianál voltak. A' dologba mind két kamarának sok tagjai és sok elékelő kereskedők belé vagynak keveredve, kik közt különösen emlittetik P. C. nevű Vice Gróf Lisbonában, kihez Generális Clinton, megérkezésekor bészállott volt. (A' Morning-Chroniklében Báró Porto Covonak neveztetett az az úr, ki a' maga házat eleintén Gen. Clintonnak lakhellyül oda ajánlotta). —

„Generális Stubbs az elfogott leveleket azonnalleíratta, 's a' másolásokat Londonba, az eredeti leveleket pedig Lisbonába az Országlovszékhez küldötte-el. Ezen történet szörnyű felindulást okozott; mi itt, úgy szollván, egymástól is félünk. A' Levelezés a' Követek' kamarájá' elejibe adatott, melly azt titkos ülésben vizsgálta-meg.“

Hasonló dolgokat irt a' Morning-Heraldhoz ennek levelezője is Lisbonából Febr. 21-dik napján, a' ki hosszabban kibotsátkozik ezen tárgyra, 's olly dolgokat hord-fel, mellyek illy fontos környülállások között figyelmet érdemlenek: — „

„Egyik utóbbi levelemben említettem vala, így szoll a' tudósító, hogy az Insurgensektől a' Constitúziósok által elvétett bagázsia közt egy bőrös láda is találtatott, melyben a' Faktzióskodóknak azon levelezéseik voltak, mellyeket az Insurgenseknek Lisbonában találtató barátaik Mar-

qui Chaveszszel 's más Insurgens főekkel folytattak. Gen. Stubbs jól tudván azt, hogy, ha ezen levelek minden előre vigyázás nélkül Lisbonába küldettetének, ott ezeket meg tsonkálnák 's meghamissítának, ő ezeket tüstént leíratta; a' másolásokat Oportóbol egyenesen Londonba küldötte, hogy ott hitelesen hirdettesse-nek-ki. Reménlem, hogy a' Heraldnak is adnak belőlök kihirdetés végett, 's akkor mindent bizonyosan meg fog tudni a' közönség; én pedig most tsak azoknak a' környülállásoknak megírásával szolgálhatok, a' mit eddig nagy bajjal megtudhatam. —

„Lisbonából majd minden kereskedő házak és kapitálisták summákat küldöznek az Insurgenseknek; a' Pairkamara' tagjai is nagy részint, pénzel és tanátsadással segítik őket; a' Követek' kamarájának tagjai közt is nem kevesen találatnak, a' kik hasonlóképpen tselekesznek; 's a' mi több az egy Benediktinusokat kivéven Lisbonában minden egyéb Klastromok pénzt gyűjtenek számokra bizonyos időszakaszok szerént. —

„Gen. Claudínó azt a' jóvallatot tette a' Követek' kamarájában, hogy közöltesse magával ezen írásokat: hanem azok a' tagok, kik e'képpen a' motsokba való belékeveredéstől tartottak, sokan lévén, ellentállottak a' jóvallatnak, olly mesterséggel, hogy az írásokat tsak titkos Biztosságban vegyék vizsgálat alá, a' mi tegnap meg is történnén, úgy hallom, hogy a' kamara a' helyett, hogy a' leveleket felolvasta, 's a' részesek' neveit a' közönséggel megesmertette volna, a' felett tanátskozott a' titkosülésben, hogy küldjenek a' dologról Pedró Császárhoz egy tudósítást Brasiliába. —

„Ezek, ha az ítéletem meg nem tsal, olly környülállások, mellyek a' Constitúciónak és a' Casus-Foederisnek nyakát fogják törni, a' mi pedig tavaly

Dec. 12-dikén nagy győzedelemmel terjesztetett a' Parlamentum' elejibe. Azt már régen lehetett tudni, hogy a' Régens Princzaszszony' elejibe olly Oklevelek volnának terjesztve, mellyek nyilván kimutatták, hogy a' Ministeri Tanátsnak egy része árulási módon viseli magát a' Régenség ellen, és hogy a' gyanú más felé is meszsire kiterjeszse a' maga elágazásait: hanem, hogy a' két kamarák is illy nagyon belé legyenek a' dologba keveredve, azt senki nem gondolta volna. —

„En azolta, hogy Londolból ide érkeztem, megszűnés nélkül iparkodtam az Anglus közönségnek' szemei elejibe terjeszteni, hogy melly nagy meghasonlás uralkodjék itt a' népnek vélekedésében, és hogy melly kitsiny legyen itt a' száma' azon System a' pártfogóinak, melynek fenntartathatásáért Anglia magát a' játékra kittede. A' Britannus nemzet nem soká által fogja látni, hogy igen könnyen belé engedte magát ezen veszekedésbe vonattatni. Mi egy olly résznek fogjuk itt pártját, a' melly magát Országlószéknek nevezi, 's a' melynek Ágenseit (katonájit) tsak mi tartjuk lábón; de a' melly a' mi jelenlétünk nélkül alig ha nyoltz napokig fennállana. Ezen rész hurtzól minket az orrunknál fogva; de nem lehetetlen, hogy mind e' mellett is kénytelen leszen lemondani a' hatalomról. —

„De, botsásson-meg a' közönség, hogy az igasságot takaró nélkül kimondom, a' Constitúcióval ellenkező rész is éppen olly kevésbé érdemli, hogy tőllünk betsültesék, mint a' másik. Miért ne bizhatnók mi ezen két részrehajlásokra, kik mind ketten hazájok' árulóji, kik mind ketten minden hazafiságból minden politikai virtusokból egyformán kivetkeztek, azt, hogy érdemetlen perlekedéseket, magok közt elvégezzék? Mi haszna lenne annak, ha érettek Britannus vért és kintset pazérlnánk? —

„Ezen letartóztatott levelezésnek kihirdettetése meg fogja fejteni azt a' kérdést is, hogyan lett semmivé az az özszeesküvés, melyről én a' közönséget ezelőtt egy héttel a' Héráldban tudósítottam, 's a' melly által Lisbonában közönséges támadásnak kell vala gerjesztetni. Nagy szerentse a' Portugalliában lévő Anglus tulajdonnak megtartására és az Anglus sergeknek bátorságára nézve, hogy ezen veszedelmes plánumok még jókor felfedeztetek; mivel hogy, ha ez a' Politikai és Religioi feltüzesülés, 's a' mi ezen dologba lett avatkozásunk miatt okoztatott boszszankodás által még nagyobb mértékre emeltett Egyesület, Liga, a' hatalmat valósággal a' maga kezire kaphatta volna, úgy mi most már valósággal szánakozást és könyörületességet nem esmérő embereknek körmeik között volnánk. Így már most legalább ezen szempillantatban kívül vagyunk a' veszedelmen. A' mi az egymás ellen küszködő részeket illeti, mi ezekről azt gondoljuk, hogy egyik se fogja a' másikat igen nagyon üldözni. En hiszem azt, hogy se Chavesz se azon papi és világi személyek között, kik ezen motskos dologba keveredtek, egyik se fog perbe cizáltatni, és hogy a' neveik tisztí képpen talám ki se hirdettetnek a' közönség előtt. Ha az Anglus ujságírók azzal az előrevigyzással nem éltek volna, hogy ide tulajdon levelezőket küldjenek, kik minden itt folyó dolgokra figyelmeztvén, nekik minden lehetségest megírjanak, talám két esztendő múlva se tudott volna a' közönség semmit az itt folyó dolgokról. Megtudták volna azt a' Lisbónaiak gátolni. Mikor én még az említett írásokból egyet se láttam, megemlíteni se mertem volna valamelyik embernek a' nevit, kiket most a' laistromon a' főbbeknek lenni látok. Képzeheti már most az ember ezen mi legrégebb és leghüségesebb szövetségesünknek minémüségait, ha tsak ez egyet megfontól-

ja; hogy az az elévaló személy, ki a' maga palotáját sergeinknek Lisbonába lett érkezéskor a' fő vezér' Cancelláriájának ajánlotta 's a' melly barátságos fogadásáért őtet Londonban illy nagyon magasztalták, az ezen levelekben felhozott nevek között legelől figuráz.

„Már most, a' kik armádánkat nyakra före, illy nagy sietséggel ide küldötték, mondják-meg magok: hogy mit kell ennek itt tsinálni? Ha az a' célzásunk, hogy Portugalliának katonai elfoglalása által a' Frantziáknak Spanyol országhoz való befolyását mérsékeljük, azt illy kevés számú sereggel el nem érjük. Vagy pedig ha, a' mi a' másik célunk lehet, tsak az Insurgenseket akarjuk megtámogni, mi leszen így azon szép ígéretünkből; hogy nem avatjuk magunkat Portugalliának belső dolgaiba? —

„Chinton úr az Ánglus fő vezér tegnap érkezett-meg a' fő hadi szállásra Koimbrába, 's mint halljuk, onnét adta ki azon első proklamátzióját, melly által kinyilatkoztatta, hogy mind azokkal, kik az Országlószék ellen fegyvert fogtak és azt tüstént le nem teszik, ellenséges módon fog bánni. Én szerettem volna megtudni, hogy valyon valósággal adott-e ki Clinton úr illy értelmű proklamátziót, 's e'-végre valamely tiszti kútfőnél próbát is tettem: de megvallom hogy semmi felvilágosítást nem kaphattam, olly vastag titokba vagnak itt öltözködve mindenek.“

Spanyol Ország.

Hova vették magokat a' Portugallus Insurgensek; erre nézve már most tsak a' Spanyol tudósításokban találhatunk holmi apróság felvilágosító tudósításokat. Párisban a' Csillag közli az itt következő rövid czlkkelyt: — „

„Galliciából, Korunnából, Febr. 17-dikén indult levelek jelentik, hogy 284

Insurgenseket, kik Generális Silveirának utóbbi megverettetésekor Guardiahoz szaladtak vala által, onnét a' határ mellett elébb Orenséhez a' Minhó bal partjára akartak kíséni, hanem ezen plánumot azután megváltoztatták, és Vigóba útasították őket, hova Febr. 12-dikén érkeztek-meg, és még ezen Spanyol város piatzán is, hol azért állították vala meg őket, hogy, kvártély czédulákat osszának ki köztök, így kiáltoztak: Éljen Don Miguel a' határtalan hatalmú Király! Éljen VII-dik Ferdind! Éljen a' Religió! Veszzen-el a' Constitúció!

„A' volt ezen emberekre nézve a' Spanyolok' további plánuma, hogy Sant-Jágóba vigyék-el őket tsapatonként, de ők kevesen fognak oda megérkezni, mint hogy mihent arra felé megindították őket, azonnal oda kezdték hagyni kísírőiket, 's a' tenger felé vették útjokat, hogy hajóra ülven, Portugalliába vissza evezzenek. Mint észre lehet venni, ezen emberek közül némellyek élelmet, mások fél zsóldot kapnak. A' Galliciai Fő Kapitány Eguia útnak indult Sant-Jágóbol Orense felé, hol az ő vezérlése alatt lévő, Szemmel tartó Spanyol armáda a' Minhó mellett tanyázik. Ezen szemmel tartó Spanyol armádát 2700—3000 emberekre számlálják. Ágyut is indítottak S. Jágóbol oda útnak, kettőt.

„Az Insurgensek' főbb vezérének Gen. Silveirának hól-létéről senki se tud semmi bizonyost, tsak gondolják, hogy valahol a' Spanyol határszélen vonta-meg magát titkosan.

Ugyan a' Csillag így írt Mártz. 4-dikén Madridból Febr. 24-dik napjáról: — „

„Generális Longa Valadólidból Arsolóba veszi útját, hol azok ellen fognak pert indítani, kik azzal vádoltatnak, hogy az előbbeni alkalmatossággal Portu-

galliából Spanyol Országba által jött Insurgenseknek fegyverből való kivetkeztesésekre nézve elejikke adatott parantsolatokat nem tellyesítették volt. Most, addig míg a' per le nem foly, helyette Gen. Eskudero kommandánskodik Ó-kástiliában. —

„Sánt-Florentét, ki ezen perben a' Longa' szenvedő társa, úgy megillette annak érzése, hogy magát ezen perbe keveredve lenni tudta, hogy elméjében megtébolyodott, pedig azt mondják, hogy néki sokkal könnyebb lett volna ezen vádból kitisztítani magát, mint Gen. Longának leszen. —

„Chaveszről tsak annyi találtatik ezen Madridi tudósításban, hogy ő a' Galiciába lett általfutás után elébb Orenséhez, 's onnét Celanovához ment, a'hol Spanyol Oberstlieutenánt Pereyrának vezérlése alatt 4, szemmel tartó Kompániák állottak. A' Spanyol tiszttel jeltette a' Marqui úrnak, hogy néki parantsolatja van, hogy ha a' Marqui úr oda talál menni, mondja-meg neki, hogy a' fegyvert azonnal tegye-le. Marqui Chávesz úrnak azonban nem tetszván ezen feltétel, jobbnak találta Portugalliába vissza menni, 's így történt, hogy ismét Tra-los-Montesbe keresett menedéket, melly tartomány, mint látszik, még most is az Insurgensek' kezében van.

A m é r i k a.

Kolumbia. — Az innét Februárius' vége felé Londonba érkezett tudósítások szerint, Bolívar egy végzést adott-ki (nem írják melly napon) melynek ereje szerint azon négy tartományok, mellyekben az ő távolléte alatt a' tudva lévő nép-pezség uralkodott 's a' mellyeknek neveik: Maturin, Venecuela, Oronoko és Zulia, a' Bolívar' személyes Diktátorsága alá adattattak, a' ki ezen végzésnek

végrehajtását a' maga Titoknokjára bízta, kinek kezein az ezen nagy tartományokat illető minden tárgyak által mennek. —

Ugyan Bolívar egy proklamátziót is tétetett közönségessé, melly által megígéri, hogy Nemzeti közönséges Congresszust hívat össze, hogy e' határozza-meg Kolumbiának ez utáni Constitutzióját, 's Országglási alkotmányának egész minéműségét.

G ö r ö g O r s z á g.

Az utóbbi, Triesből indult Observátor több féle tudósításokat adott-ki, mellyek között legnevezetesebb az, melly azt a' Burbachi nevű Frantzia Oberstert illeti, kiről közelébb költ ujságunknak 162-dik lapján említettük, hogy Hellás' szolgálatjára ő is megérkezvén, egy seregnek öszszegyűtésén iparkodik; és Eleusis felé folytatja útját, hol a' tartalék Görög ármáda táborozik. Most így ír felölle a' Triesi Observátor: — „

„Burbachi, Vassó, 's több más Kapitányok olly plánomot készítettek vala az Eleusisi táborban, hogy az Athéne mellett tanyázó Török ármádát két felől támodják-meg. Burbachira ütött az ellenségre, hanem ötöt Vassó és több Kapitányok elhagyták. A' Török ármáda olly fordulásokat és tsavarodásokat tett, hogy a' két Görög Osztályokat közbe vette. Burbachit elevenen elfogták a' Törökök; Vassó pedig sebes futás által menekedett-meg. Az ő elestjeik, sebeseik, és fogságraestjeik számát még nem lehet tudni, de ha valami Hydrai tudósításoknak hinni lehet, ezek szerint 500 elesteket hagytak a' tsatázó mezőn.

(Közelebbi ujságunk elején azt a' megjegyzést tettük az ott elé fordult Konstanzinápolyi tudósításra, melyben hasonló képpen 6000 Görögökről mondatott, hogy Reschid által nagyon megverettek, hogy

mivel a' tudósításnak semmi Dátum a nints, további bizonyosabb tudósításnak megérkezéséig még kételkedni lehet felőle. Úgy látszik azonközben, hogy az, a' mit itt a' Triesti Observátorból íránk, egy dolog azzal, a' mit a' Konstanczinápolyi tudósításban olvastunk. Hanem most ismét kéntelenek vagyunk megjegyezni, hogy a' Triesti Observátor is minden Dátum nélkül szoll a' történetről, tehát szükségesképpen ezt is kétségbe hozhatjuk addig, míg bizonyosabb tudósításokat nem veszünk).

Elegyes Dolgok.

Laplace, az a' nagy hírű nevű Tsillagvisgáló Franczia, Mártz. 5-dikén Párisban életének 78-dik esztendejében ki mult a' világból. Az ő munkáji soha meg nem halnak. Legnagyobb nevet szerzett magának illy Czimű munkája által: *Mechanique Céleste*, melyben a' Világ' Systemájáról Kepler és Neuton által telfedeztetett törvényeket utólszor kidolgozta.

A' boldogúlt Tudós 1749-ben született szegény szülőktől, Normandiában. Ezen munkája: a' Világ' Systemájának Magyarázata, 1796-ban jött világ' elejibe, melly őtet a' legnagyobb Matematikusok' sorába helyezettette az azon időben éltek között. Ő a' Consulok' ideje alatt Belső Ministerséget, a' Császársági időben Vice-Elölülőséget, 's továbbá Cancellariuságot viselt a' Szenátusban, 's Márquiságra emeltetett. Ugyan ő 1805-ben arról tartott igen nevezetes beszédet a' Szenátusban, hogy a' Respublikai Kalendariumot el kell törlni és a' régit kell ismét vissza hozni. Ugyan ő 1814-ben arra voksolt a' Szenátusban, hogy le kell Bonapártét a' thronusról szállítani, és XVIII-dik Lajos Királytól még azon esztendőben Frantzia Pári méltóságra emeltetett. Mennyire il-

lesse ezen nagy Tudósnak halála a' világi legnagyobb Tudósokat, nem szükség hogy mi emlegessük. Nevezetes megjegyzés, hogy a' nagy Neuton éppen ez előtt 100 esztendővel, úgymint 1727-ben halt-meg.

Marschal Viomenil is meghalt Mártz. 5-dikén, folyó 1827-ben életének 96 dik esztendejében.

B é c s.

Császár és Király Ő Felsége kegyelmesen méltóztatott múlt hónap' 20-dikán kiadott Kabinéti írása által Feldmarschal-Lieutenánt Báró Lederer Urat, azon jó szolgálatainak megesmeréséül, mellyeket az Austriai Cs. K. armádának Nápolyban való tartózkodása alatt folytatott kommandírozása által, tett, a' Vas-korona Rend' első rangú czimerével megajándékozni a' taxának is kegyelmes elengedésével.

A' Bétsi Udv. Ujság jelenti továbbá, hogy Ő Cs. K. Felsége, az itulévő Orvosi 's Rézorvosi Jó'sef-Akademiájában a' közönséges Pathologiának, Therapiának, 's Orvosi szerek tudományának tanító székét, a' Pesti Bábáskodási intézetnél eddig volt Assistenset, Doktor Töltényi Szaniszló Úrra bízni méltóztatott kegyelmesen.

A' pénzfolyamat Mártzius' 14-dikén;
közép árr:
 A' Státus' 5 p. Centes Obligátzióji 89 5/16
 Az 1820-béli sorsosok, — —
 Az 1821-béli hasonlók, 120 1/4
 Béts városa 2 1/2 p. Centes Bankó Obligátzióji, 44 7/8 forint. keltek, mind C. ben
 A' Bankó Aktziák keltek 1064 1/2 forinton.
 Conv. Pénzben.

Magyar Ország.

Fő Tisztelendő és Tekintetes Tóth Pápai Jó'sef Úr, a' Reformáta Vallást tartó Dadi Gyülekezetnek 1812-től fogva épületesen szolgált 's szeretett lelki pásztora, a' Dunán-túli Reformáta Eklésiáknak

közel 13 esztendőig volt Superintendense, 's N. Fejér és Somogy Vármegyéknek Tablabírája, D a d o n Febr. 15-kén, munkás életét bévégezte; kinek is hideg tetei ugyan D a d o n a' Ref. Gyülekezet' temető kertjében Egyházi fő papi méltóságú szolgálatjához illő tisztelettel, kőből kirakott sírba tétettek le az örök nyugodalomra.

„Rangjához illő gyász pompa vette körül koporsóját (így végzi a' Pesti Ujság a' maga ezen halálos esetről kiadott tudósítását) és Nagy Tudományú Férjfiaknak ajakai hirdették az ő halála által lett nagy veszteséget, úgymint Fő Tiszteletű és Nagy Tudományú Tóth Ferencz Úr, a' Helvétziai Vallástételt tartó Pápai Egyházi Kerületnek Esperestje, 's a' Dunántúli Fő Tisztelet. Superintendenciának egyházi Fő Jegyzője, és Nagy Tiszteletű, 's Tudományú Márton István, 's Pápai Reformatum Collegiumban Philosophiát, és Mathesist tanító Professor, és Consistorialis Assessor Úr, a' kik közül az elsőbb J e l e n. II. 1, 2, 3 szerént halotti Tanítást: emez pedig a' Protestans Vallás' méltóságáról halotti Beszédet tartván, mind kettőjüknek velős és érzéssel tellyes beszédje figyelemre ragadta a' lelket, érzéssé olvasztotta a' szívet, a' mellyet más részről a' Pápai Ref. Anya Oskolabeli Deákoknak kellemetes hármóniával zengedezett áriái andalítottak.

A' Bétsi egyéb ujságok' példája szerént mi is illendőnek tartjuk, kiváltképpen most, midőn a' N. Magyar nemzetben a' maga szerzeményei eránt való buzgóság illy nagyon felelevenült, az itt következő közhasznú előadást a' Budai Ujságból közre botsítani: — „

„Már rég-ólta használtatik Magyar országon a' természeti Szék-só (S o d a) részint mesterségi mivekben részint pedig, mint kereskedési árúportéka, 's külső Or-

szágokra is kihordatik. Mint tudva van, Magyar országon több helyeken a' tisztítatlan Szék-sóbol (a' melly kiszellőzve a' harmat és napfeljöte előtt özsze separtetik, honnét Magyar nevét is kapta) szappant készítenek, a' melly, kivált a' Debreczeni, a' maga jóságára és szépségére nézve még külső országokon is esmeretes; valamint szintén a' Szegedit is, fejérségiért 's óltsóságáért, nagyon keresik. A' Szék-sónak az üvegtsinálásban, szappanyfőzésben és vásonfejézésben való hasznossága már a' boldog emlékezetű J ó's e f Császár' Ország-lása alatt, ki a' hazai iparkodást minden módon emelni kívánta, arra indított vala több, Chemiához értő mestermíveseket, hogy ezen nagy hasznú honni szerzeményt nagyobb mértékben szaporítani iparkodjanak, hogy e'képpen a' külső Országi Spanyol, Siciliai, Barilla, 's egyéb név alatt esmeretes Sodákat, a' Monarkhiában elkerülhetővé tegyék. —

„Ezen intézetek között egyik legnagyobb volt a' Rickié, Aktziáriusok' társaságában M. Therésia-városánál a' Palitsító mellett, másik pedig későbbre, az Orvos Doctor O e s t e r r e i c h e r Úré, a' N i s i d e r-tó mellett, ki a' tisztított Szék-sót különösen az üvegtsinálásra használta, 's egyik volt azok között, kika' Glauber-sót, melly a' Szék-sóval gyakorta együtt találattik, üvegtsinálásra fordította. Azonközben a' hamusírnak drágasága, 's mint hogy a' Szék-sót nagyon keresték, azt okozták, hogy több illy intézetek lábra állottak Magyar országon, hol a' sós tók sok helyeken találattak. A' többek között Szathmár vármegyében az E t s e d i tó mellett két vagy három Szék-só főző intézetek állittattak-fel, mellyeknek egyike a' Gróf D e s s e ö f f y' tulajdona. —

„Hanem a' nyereségbéli bizonta'anság, mint hogy a' seprés által gyűjtött só tsak száraz esztendőkből bőségesebb 's a' tók' vizei is tsak ilyenkor sósabbak, 's a'

mellyeknek ezen kívül még a' Cisternákban kell úgy kigőzölgeni, hogy a' kifőzést megérdemeljék, 's az a' környülállás, hogy azon helyeken, hol ezen Szék-sót seprik, kevés tűzi-fa találatván nagyon drága, itt a' Szék-só főzésnek nagy mértékre való emelkedését soha meg nem engedték, úgy, hogy átaljában vévén, a' vámok laistroma szerint a' kiviteli 5000 mázsánál többre soha se telt esztendőnként, pedig nagyon kívánatos dolog vala, hogy egy illy honni keresménynek ága lehető módon gyarapíttassék, 's annak betse, melly már a' hitelt ennyire megnyerte, jobban is kiterjesztessék, mint hogy a' Magyar Szék-só, tisztítatlan, úgy, mint a' kereskedésben elé fordul, 30—35 per Cent tiszta Szék-sót tart magában, holott az Ánglus és Lange-docziai Sodában 's a' többekben nem találattik több 10—12 per Centnél. —

„A' Magyar Szék-só tehát a' legtisztább, mint e' már nyilván meg is esmér-tetett, sőt Pruszsziában meg is van paran-tsolva, hogy patikai szükségekre e' fordíttassék. Nagy érdemű iparkodásnak kell tehát neveznünk azt, hogy Ries Ferencz János Orvos Doktor Úr, Hessen-Philipstha-li Udvari Tanácsos, több külső-belső tudós Társaságok' tagja, a' Keszthelyi Geor-gkonnak Assessora (Posonyi születésű ha-z fi) nállunk a' Szék-sónak konyha sóból való készítésére, melly nem olly bajos, adta magát. Minthogy a' Sódá vagy Natron-készítésnek ezen módja Frantzia or-szágbán husz vagy több esztendők óta olly nagy mértékben folytattatik, hogy a' Státusnak ebből való esztendei jövedelme, Tiszti tudósítások szerint, 10 millió Fran-kokra számíttathatik: ezen tekintetből Ke-gyes Monárkhánk Ő Felsége megengedni méltóztatott, hogy Doktor Fries Úr a' hazai szerzemény' ezen ágának gyarapítá-

sára, Máramaros Vármegyében a' kihor-datott haszonvehetetlen és salakos sót, illy Sódá-készítésre 18 esztendőig tar-tó kiszorító jussal birhassa. Ezen privi-legium megadatott neki azért, hogy az e'-féle próbák áldozat-tételeket kívánnak, ki-vált a' nagy és olly városoktól távol-lévő helyeken, hol az ezen próbatételekhez megkívántató minden kézmívesek könnyeb-ben találattak.

„Hogy azonban az Aerarium is ki ne té-tetődjék azon veszedelemnek, hogy a' só-nak a' Sódá készítésen kívül egyéb célra való fordíttatása által megkárosíttassék, erre nézve rendeltetett ki a' Máramaros er-re a' próbatételre; és hogy a' sónak dol-gában semmi kárvallás ne történhessen, erre nézve a' Máramarosi K. Administra-ziónak részéről legszorosabb és legpon-tosabb eszközök vagynak megrendeltetve. —

„A' Bétsi Udv. Ujság tudósításai között már találattik a' felől való jelentés, hogy a' le-írt intézetken szép fejér Máramarosi kié-getett (calcinált Sódá) készíttessék Sóból; és 3—4 mázsás hordókban a' Schonbrun-házban a' Tuchlauben nevű utzában a' Kuntz és Plantzert urak' fűszerszámos ke-raskedő boltjokban árultassék Bétsben, melly annyival ditséretesebb dolog, hogy az intézet minden előre való lármázás nél-kül állott lábra, és már az első esztendő-ben, pedig mikor még tsak próbálás kép-pen folytattathatott, száz mázsákra telhe-tett kiküldetése. A' hazai Culturának minden barátjai szívek szerint kívánni fog-ják egy illy hasznos következéseket ígérő Intézetnek előmenetelesülését.“

Igazítás. — A' 21 számú M. Ku-rírban, 166-dik lapon, 2-dik hasábon, 26-dik sorban, a' 4-gyes szám helyett 5-töst kell tenni.